

בינת ההלכה

תמצית הלכות אקטואליות

מאת יצחק בירך דסקל דיין ומו"צ : y.d.daskal@gmail.com

תענית יז בתמוז

חמשה צרות ארעו בי"ז בתמוז

חמשה צרות ארעו לאבותינו בי"ז בתמוז: א. משה רבינו ע"ה שבר את הלוחות כשירד מההר. ב. בבית ראשון בטלו להקריב את התמיד. ג. ובבית שני נתבקעה העיר. [אבל בבית ראשון כתב המחבר, דהובקעה העיר בט' בתמוז, ולא רצו לגזור תענית גם בט' בתמוז, כיון שחורבן בית שני חמור לנו. וי"א שגם בבית ראשון הובקעה בי"ז בתמוז, ומפני הצרות טעו בחשבון, ונפקא מינא אם לבעל נפש ראוי להתענות גם בט' בתמוז]. ד. שרף אפוסטמוס הרשע את התורה. ה. הועמד צלם בהיכל. לכן גזרו חכמים להתענות בי"ז בתמוז.

מי פטור להתענות בי"ז בתמוז

נשים מעוברות, וכן נשים שילדו עד שנתיים מהלידה, פטורות מתענית. יש אומרים שאם הן חזקות ואינם מצטערות יכולות לצום, אבל הרבה פוסקים כתבו שבדורות האחרונים, כל הנשים הללו בדרך כלל חלשות ואסור להם להתענות, והרבה גדולים פסקו שכל אשה שראויה ללדת אסור לה להתענות, אבל צריך לזה שאלת חכם. כל חולה שאין בו סכנה, אסור לצום, ואסור להחמיר על עצמו, כמו כן כל אדם שעל פי הוראת רופא התענית מזיקה לו, כגון מי שסובל מסוכר או לחץ דם וכדו' ועל פי הוראת רופא התענית מזיקה לו, אסור לו לצום. וכן כל אדם חלש או זקן שהתענית מזיקה לבריאותו אסור לצום. ואם יש ספק לאדם, יש לו לשאול את הרופא על זה. וראוי לציין, שבלשון הרופאים "צום" הוא מאכילה בלבד ולא משתיה, לכן, בשאלה לרופא יש לציין "צום מאכילה וגם משתיה". וכן בקטנים שאינם בני מצוות, בנים ובנות, אסור להם לצום. כמו כן גם מי שבריא ומרגיש באמצע הצום שהצום מזיק לו מאוד, וחושש לבריאותו, חייב להפסיק את הצום, ולא יחמיר בספק סכנת נפשות.

נטילת תרופות בתענית

מי שצריך ליטול כדורים בכל יום לבריאותו, אם יכול לבלוע כדור בלא מים, יבלע בלא מים. ואם אינו יכול לבלוע ללא מעט מים, יערבב במים תבלין מר עד שנפסלין המים מהנאת החיך, [ורצוי להכין לפני התענית מים אלו, ולבדוק שאין הנאה בשתייתן. ומותר לשתות מעט מים אלו כדי לבלוע הכדור, ודינו כמי שמתענה לגמרי. ואם צריך ליטול כדור מתוך שיש הנאה לאוכלו, יעטוף אותו בנייר דק, ויבלע. ואם הוא משקה לרפואה, אם המשקה מר שאין בו הנאת חיך, גם כן מותר לשתותו בתענית, אבל מי שצריך לשתות תרופה שיש לה הנאת חיך, אין להתיר אלא על פי חכם.

איך יתנהג מי שאסור לו לצום

כל האמורים לעיל שאסורים לצום, מכל מקום ישתתפו בצער הציבור, ולא יאכלו בשר וישתו יין, וכן לא יאכלו מעדנים, אלא מה שצריך להם לבריאות גופם בלבד. וראוי שיאכלו בצינעה ולא בפרהסיא, כדי שלא יבואו אחרים להקל לאכול בתענית. כל המותרים לאכול לא יתענו שעות, ומותר להם לאכול ולשתות מיד בבוקר, ואין להחמיר על עצמו אפילו שיכול להתענות קצת בבוקר.

וכתב במטה אפרים, שכל הגדולים שאינם צמים, ראוי שיפדו את התענית בצדקה, כל אחד ואחד לפי כמה שידו משגת. וכל האמור הוא רק בגדולים, אבל בקטנים יכולים לאכול בפרהסיא, ואין צריך לצמצם להם במאכלם, אבל לא יתן להם ממתקים ושאר עינוגים. אבל אם הקטן לקח לעצמו ממתקים, אין צריך למנוע ממנו, ולא לסלק ממנו את הממתקים, כי אינו בר חינוך בזה.

שכח ושתה ואכל בי"ז בתמוז

בכל תענית ציבור, אם שכח ושתה או אפילו אכל, חייב להשלים תעניתו, ואסור באכילה ושתיה כל היום, כיון שחז"ל אסרו לאכול ולשתות ביום זה, וכל שתיה ואכילה בפני עצמה היא איסור, לכן גם אם טעה ושתה ואכל, אסור להמשיך לשתות או לאכול.

ולענין תפלת עננו, פסק מרן בשבט הלוי (חלק ה סימן ס), על פי המשנה ברורה, שיתפלל עננו, אבל צריך להתפלל בלשון "ביום צום תענית", ולא יאמר "תעניתנו" כי אינו מתענה. וכל זה דוקא במי שחייב לצום ושכח ושתה ואכל, וממשיך להתענות מאכילה ושתיה כל היום, לכן הוא בכלל תפלת עננו, אבל אלו שאינם חייבים בתענית אין אומרים עננו.